

ה הלכות השכמת הבוקר איב

ואם יודע שנתחייב באיזה קרבן¹⁷ כגון עולה על ביטול מצות עשה או על הרהור הלב בלא תעשה ותורה לארבעה הצריכים להודות יאמר פרשת הקרבן מיד שנתחייב בו.

וכשיאמר פרשת הקרבנות יאמר כיום¹⁸ שהוא זמן הקרבנות ולא כלילה אבל אין צריך לומר מעומד¹⁹ כמו הכהן שהיה עובד מעומד מאחר שהוא איננו כהן העובד אלא שבקריאתו מעלה עליו הכתוב כאילו הקריב לו הכהן.

וטוב לומר בשבת פרשת לחם הפנים²⁰:

ב דין לבישת נגדים ובו ו' סעיפים:

א מדת הצניעות²¹ שיבה הכתוב במקומות רבות והכמים²² ציוו בה לכל אדם: להיות צנוע בכל אורחותיו ולא להתנהג בפריצות אפילו שלא בפני הבריות אלא בינו לבין עצמו כמו שיתבאר בהלכות צניעות²³ ואפילו כשהוא יחודי כלילה ובהדרי הררים²⁴ צריך לנהוג בצניעות ובושת לפני הקב"ה אשר מלא כל הארץ כבודו²⁵ וכחשבה כאורה²⁶ לפניו יתברך ולכן לא יגלה את בשרו²⁷ ואפילו מעט כל מה שדרכו להיות מכוסה בנגדים לעולם ואפילו כשישן על מטתו כלילה יכסה כל בשרו בסדין ואפילו כשנכנס לבית הכסא לעשות צרכיו שצריך לגלות בשרו לא יגלה רק כמה שצריך לבד ולא יותר על הצורך אפילו מעט כמו שיתבאר²⁸:

ב וכן כשפושט מלבושיו וחלוקו לישן על מטתו ערום²⁹ יזהר לכסות בשרו מעט מעט בסדין תחת חלוקו כמרים יפשוטו ממקום זה כבשרו בענין שכשיפשוטו ממקום זה יהיה מקום זה ככר מכוסה בסדין ולא יהיה מגולה אפילו מעט מבשרו שלא לצורך אפילו רגע א'³⁰ (וכן מי שאינו ישן ערום רק שפושט האנפלאות מעל רגליו³¹ יכסה תחתיה תהליה בסדין ויפושט תחת הסדין) וכן כשקוים משינתו³² ילבש חלוקו מעט מעט תחת הסדין בעודו שוכב בענין שלא יהיה מעט מבשרו מגולה אפילו רגע אחד שלא לצורך (וכן באנפלאות שלנו ילבשן מעט מעט תחת הסדין³³ שלא לגלות רגליו שדרכן להיות מכוסות לעולם במדינת אלז' שאין הולכין יהף לעולם אפילו בקיץ) וכן יזהר כשמהליף חלוקו (או אנפלאותיו) באמצע היום או הלילה אלא אם כן הוא בבית המרחץ שדרכן של בני אדם לילך שם ערומים ואי אפשר בענין אחר ואין בזה משום פריצות וכן כשרוחץ בנהר (רק שיש לו לפשוט וללבוש סמוך לנהר כל מה שאפשר³⁴ בכדי שלא לילך בגלוי הגוף

קד הגדות יש נוהגין אות מ. הועתק בשליה מסכת תענית. וראה אנ"ק הב"ד ע' רסח.
קה מור ושניע סי' א מוקף ו. וכו"ה במהר"ק סי' ג. סי' מו סי' ט. סי' ס. סי' מח ס"א.
קו תבואות שור שם סי' יב. ועי' מהר"ק סי' ט. סי' מח סי' א. אהר"ח (דורשים לחה"ש) ע' קנב. לקו"ש ח"ב ע' 28. הכל"ט ע' 404. פסקי הסידור אות י.
קז שומרה חדשה אות מ. ובנסת הסידור הוא אחרי תפלת מוסף. ועי' לקמן סי' מח ס"ב. וראה הע"ב תשע"ד ע' 63.

סימן ב

א שיהיו ב. ב. ברכות סו. ב.
ב עי' סו"ק סי' גו שמתנהגו בתוהו המצות וצ"ע.
ג ברכות ה. ב. יש סב. א.
ד הלכות אלו (א"ח סי' רב) בשניער לא יגענו לדינו.

וראה מור ושניע שם.
ה טו. וכו"ה במהר"ק סי' א ובסידור (הנהגות בית הכסא). ובמהר"ק הוסף הענין שצנב"א ליד המנעו.
ו ראה גם לעיל סי' א סי' ד ע"ג.
ז תהלים קל"ט, יב.
ח שבת קי"ח. ב.
ט ר"ט י.
י טור סי' דל"ט (עפ"י רש"י שבת ש"ה לא ראוי). וראה רבינו יונה בספר היראה. וכו"ה במהר"ק סי' א.
יא צנאות ר' אלכסנדר זיסקינד (מהכר ספר יסוד ושורש העבודה) סי' כג.
יב מור ושניע סעיף א.
יג צנאות רא"ז שם.
יד עי' לקמן סי' נג סי' ט. עי' קה ס"א. סי' צא ס"ה. סי' קכח ס"ד.
טו פרי מגדים בא"א ס"ק ד.

הלכות השכמת הבוקר ב

שלא לצורך) ואפילו ערותו א"צ לכסות ביודעתו לנהר¹⁰ ולא עוד אלא שהמכסה נראה שהוא בוש כדבר וביאולו כופר כבירתו של אברהם אבינו אך בעלייתו שפניו כלפי העם ישחה או ישים ידו כנגד ערותו לכסותה ובלבד שלא יגע בה כמו שיתבאר¹¹ וכן כשרוחץ במרחץ עם בני אדם ואם אפשר לו לכסותה מעיניהם בבגד מה טוב:

ג. טוב לזהר לדקדק בחלוקין¹² וכיצא בו¹³ ללבוש כדרכו שלא יהפך הפנימי לחוץ ויראו התפירות המגוננות¹⁴ ואמרו החלוק ויתגנה בעינו הבריות¹⁵ ואם לא נזהר והפך¹⁶ אם תלמיד חכם הוא צריך לפושטו ולחזור ללבושו כדרכו שלא יהיה בכלל¹⁷ משניאי¹⁸ ח"ו ועל פי הקבלה¹⁹ יש לזהר מללבוש ב' מלבושים יחד מפני שקשה לשכחה:

ד. לעולם יקדים אדם ימינו על שמאלו בכל דבר²⁰ לפי שהימין היא חשובה²¹ בכל התורה כולה לענין עבודה²² ובהן יד ובהן רגל כמלאים²³ וכמוצורע²⁴ וכן בהלצה²⁵ לכך יש לאדם גם כן לחלוק כבוד לימינו לעולם.

ולכן כשינעול מנעליו ינעול של ימין תחילה²⁶ וכשהולץ חולץ של שמאל תחילה וזהו כבודה של ימין²⁷ ומנעלים שיש בהם קשירה ינעול של ימין ולא יקשרנו ואח"כ ינעול של שמאל ויקשרנו ואח"כ יקשר של ימין²⁸ מפני שלקשירה יש לחלוק כבוד לשמאל שהוא חשובה בתורה לענין קשירת תפילין²⁹ אך מנעלים שאין בהם קשירה³⁰ ינעול של ימין תחלה.

וכן כשלושב חלוקין³¹ ושאר מלבושיו ילבש יד ימין תחילה וכן במכנסיים ואנפלאות רגל ימין תחילה ואם יש בהם קשירה³² יקשר של שמאל תחלה.

וכן כשרוחץ או סך³³ ירחוץ או יסוך יד ימין תחילה³⁴ וכשרוחץ כל גופו במרחץ ירחוץ ראשו תחילה מפני שהוא מולך על כל האיברים³⁵:

ה. ויקום וילך בכפיפת הראש מעט³⁶ ולא בקומה זקופה³⁷ וגרון נמוי כענין שנאמר³⁸ ותלכנה נמויות גרון ומשקרות עינים ואפילו פחות מוד' אמות³⁹ אסור וכל המהלך בקומה זקופה כאלו רוחק רגלי השכינה⁴⁰ שנאמר⁴¹ מלא כל הארץ כבודו ושיעור הזקיפה

10 שבת תא, א. מ"א ס"ק ב.
 11 לקמן סי' ג. ס"ה.
 יח שבת קיד, א. מור וש"ע סעף ג. וכו' במהרה"ק ס"ב.
 יט פרישה ס"ק ג.
 כ רש"י שבת שם.
 כא מ"א ס"ק ג.
 כב ח"ז ס"ק ב.
 כג פרישה שם, וכו' במהרה"ק ס"ב. לקמן סי' נג. ס"ב.
 כד מ"ד ח, לו. שבת שם.
 כה הארז"ל (בשער הכונות סוף ענין ברכת השחר).
 הובא במ"א ס"ק ג. וכו' במהרה"ק ס"ג.
 לו שבת טא, א.
 לז תנ"ח שם ד"ה רעב. לבוש סעף ד. וכו' במהרה"ק ס"ד.
 כח ובהם כד, א.
 כט ויקרא ה, כג.
 ל שם ד, יד.
 לא וימות קד, א.
 לב שבת שם.
 לג השי"ש שם

לד שבת שם. מור וש"ע סי' ב. סעף ד.
 לה לבוש שם.
 לו תוס' שם ד"ה וסיים. רמ"א סעף ד.
 לז מ"א ס"ק ג.
 לח ע"י ארנות החיים סי' ב. המאור לארץ סק"א.
 לט גמרא שם. מ"א ס"ק ד.
 מ וכו' במהרה"ק סי' ד' ס"ה. סי' קנח ס"ה ש"ש. סידור סדר הגנילה. סדר גמ' למעשה ס"ה. ולענין אחזה ביד ימין כשמברך ע"י לקמן רס"י קנח. סי' לו. ס"ה. סי' קנא ס"ה. סי' רצו ספ"ו. סידור סדר ברה"י פ"ש ה"ד. סדר הברלה. דני הלולב. ולענין אישר ע"י לקמן סי' קנח. סי' ס' תרנא ס"ד. שו"ת צ"צ האו"ח סי' ה. אות ח. בסופו.
 מא וכו' במהרה"ק ס"ו.
 מב מור וכו' במהרה"ק ס"ו. וראה לכנהו של מלך ח"ד ע' 322.
 מג חנ"כ"ס פ"ה מהל' תעות ח"ח. וראה ברכת מג, סע"ב.
 מד ישע"י ג, טו.
 מה ב"ח. מ"ז ס"ק ד. מ"א ס"ק ה.
 מז קידושין לא, א. ברכות מג, ב.
 מז ישע"י ג, ג.

הלכות השכמת הבוקר בג

כל שלא יוכלו עיניו לראות למטה בסמוך להגליו¹⁰⁰ וצריך מחמת זה לילך בנחת שלא יכשל בהליכתו ומ"מ לא יבוקף קומתו או ראשו יותר מדאי¹⁰¹ אלא במידה בינונית כברי שיראה את הבא כנגדו בפניו (כלי שזקקף עיניו למעלה יותר מדאי):

ז ומדת הסידור¹⁰² שלא לילך ד' אמות בגלוי הראש¹⁰³ גם בימוהם שרוב העם היו רגילים לילך לפעמים הרבה בגלוי הראש¹⁰⁴ מפני ההום בימים ההם ועכשו בזמן הזה שכולם דרכם לבסות ראשם לעולם אסור לילך או אפילו לישב בגלוי הראש¹⁰⁵ משום צניעות שהרי זה כמגלה בשרו המכוסה¹⁰⁶ וגם הקטנים נכון לבסות ראשם¹⁰⁷.

וכל שכן במדינות אלו¹⁰⁸ שהנכרים נהגו לגלות ראשם וישראלים קדושים נזהרים בזה משום צניעות א"כ ההולך או אפילו היושב בגלוי הראש כמו הנכרי הרי זה עובר בלאו דובחוקותיהם לא תלכו¹⁰⁹.

אך אם משים ידו על ראשו לבסותו די בכך להיכר רק שלא יזכיר שם שמום כמו שתבאר בסיומן צ"א¹¹⁰:

ג הנהגת בית הכסא וכו' י"א סעיפים:

א וגם כשיכנס לבית הכסא יהא צנוע¹¹¹ ולא יגלה בשרו אלא כמה שצריך ובעת הצורך ולא קודם לכן אפילו רגע ולכן לא יגלה עצמו עד שישוב ולא יגלה מלאהוריו כי אם טפה ומלפניו טפחיים משום קילוח מי רגלים הניתו למרחוק¹¹² ויש גורסים בהפך¹¹³ ובאשה מלפניה ולא כלום¹¹⁴ ומלאחריה טפח¹¹⁵ או טפחיים לפי חילוף הגרסאות¹¹⁶ ולענין מעשה יש לצמצם כל מה שאפשר¹¹⁷:

ב ולא יכנסו שני אנשים יחד¹¹⁸ אלא ישב יחיד ויסגור הדלת בעדו שלא יכנס אחר לשם ואם נכנס לישב יחיד יניח אחר ידו על ראשו דרך חלון¹¹⁹ אך לא יספר עמו שאין מספרים בבית הכסא¹²⁰ משום צניעות ולכן אם אי אפשר לסגור הדלת¹²¹ ואיש אחר רוצה ליכנס ינחרו זה לזה ולא ידברו רק הנשים כשהולכות לבית הכסא הקבוע לרבים¹²² כמו בית הכסא שבשרדה בימוהם או בהצר בית הכנסת במדינות אלו תיקנו חכמים להיות

מח דש"י שבת סב, ב.
מט רמב"ם שם.

נ ס' היראה. ראה הע"ב תשד" ע' 63.

נא איהות חיים הלכות תפלה ס' טח (וכל בו ס' יא) בשם הר"ם. רכזי משה. שולח רש"ל ס' עב. מ"א ס' צא ס"ק ג. וכו' לקמן ס' צא ס"ג, ובמהרי"ק ס"ז כ' שלא לילך אפי' פתח ב"ו אמות ושלא לישב כלל בגלוי ראש במדת הסידור. וראה לקמן ס' נו ס"ב.

נב גמרא קידושין שם. ובשבת קיד, ב.
נג כ"ט בגמרא קידושין ושבת שם וקט, ב. וע' פס"ד צ"צ ס' ב סק"ח.

נד הרב רבינו יונה בס' היראה.

נה רמב"ם שם הל' ובמורה נבוכים ח"ג פ"ב. וראה הקרי הלכות ח"ה ה, א.

נו מ"א ס"ק ג.

נז ס"ז ס' ה סק"ג.

נח ויקרא יד, ג.

נט סעף גרד.

סיומן ג

א מכות סב, א. רמב"ם הל' דעות פ"ה הל' טור. וכו' במהרי"ק ס"ב. סידור (המנוגות בית הכסא).

ב ברייתא ברכות טו, א.

ג גמרא שם סב, ב. וכו' במהרי"ק ס"ז. סידור (הנהגות בית הכסא. ולא הביא שם דיעה דב').

ד רש"י שם.

ה טור. ואחות חיים (בפתחה אות ה). והרב רבינו יונה בספר היראה.

ו גמרא שם סב, ב.

ז גמרא שם. רבינו יונה שם.

ח ראה הע"ב תשד" ע' 64.

ט ראה ב"ה.

י משנה פ"ק דתמיד (ב, א). אור זרוע ח"א ס' קלז. וכו' א. סעף ב. וכו' במהרי"ק ס"ב.

יא ברכות סב, א. מ"א ס"ק א.

יב ד' אפי' ור' אפי' שם. רמב"ם שם הלכה ב. אור דרוש שם. לבוש סעף ב.

יג תמורה שם בגמרא דתמיד (ב, ב).

יד סנהדרין יט, א. מ"א ס"ק ב.